

La mort d'un dirigent

Doro BALAGUER

La imatge política i humana d'Enrico Berlinguer quedarà en la història, probablement amb tota justícia, com la desacostumada imatge d'un comunista renovador amb èxit. La mort d'un comunista de fina intel·ligència com ell suscita comentaris de reconeixement pòstum que tendeixen a considerar-lo com una excepció. Un comunista que no s'assembla als comunistes! Les barroeres imitacions d'altres dirigents del comunisme occidental —assenyaladament a casa nostra— semblen confirmar-ne l'excepcionalitat. Tanmateix, el gran intent actualitzador de Berlinguer no és sols fill de la seua personalitat. Arreplega una característica italiana. Em sembla que el gran dirigent i gran polític era, sobretot, un continuador —conseqüent i avançat— de les idees del comunisme independent italià. Gramsci, Togliatti, Longo, també eren dirigents amb capacitats peculiars, que tampoc no escaparen als elogis individualitzats.

La capacitat d'actualitat de Berlinguer era particularment notòria a copsar els esgotaments històrics: l'extinció de les possibilitats revolucionàries nascudes a l'octubre del 1917, l'exhauriment de la influència mítica del gran partit guia o la impossibilitat de tirar endavant una organització política no adaptada a les relacions democràtico-formals, internes i externes, en un món conservador i dominat per les formes. Un món, a més a més, on el proletariat ja no és, segons sembla, l'únic protagonista de la transformació possible.

Berlinguer, tantes vegades considerat com un revisionista, ha pogut demostrar que almenys sabia revisar. L'eurocomunisme i el compromís històric són les dues propostes més importants per tal de traure el

moviment comunista del seu evident atzucac històric. L'intent més seriós de rectificar —des de les idees del comunisme, amb observació crítica de la realitat política i amb criteris contemporanis— la davallada dels partits comunistes occidentals, que sembla inexorable. Potser *el compromís* no era altra cosa que una temptativa de convivència política per a poder conservar l'honestat i la coherència d'uns ideals de llibertat i d'alliberament, en confrontació amb la influència poderosa i creixent de la mediocritat, la rapacitat i els sagrats interessos d'un estat que comença per prohibir taxativament l'accés a polítics tan elogiats com Berlinguer.

Els intents italians eren exportables (n'estic convençut, pensant, per exemple, en el PSUC dels anys setanta), però han estat importats pel dogmatisme francès i el patrimonialisme espanyol. Dues formes intercanviables de neostalinisme que han fet fracassar l'eurocomunisme, que no és el fracàs de Berlinguer. Tot i que difícilment puga pensar-se que la seua situació isolada no afecte el PCI, hi ha raons per a mantenir la confiança en la tradició italiana. Amb la seua capacitat per a cercar alternatives escaients, per a assumir les noves situacions sense deixar-se assimilar, sense traïr els ideals d'emancipació en noves circumstàncies. La important màquina comunista italiana, de la mà d'un secretari general intel·ligent i honest, ha estat capaç de rectificar i modernitzar-se. És un fet insòlit: les màquines comunistes no solen rectificar enlloc. L'obra d'Enrico Berlinguer, cal estimar-la com el més important esforç d'actualització de les possibilitats de l'esperança. De l'esperança en un món menys injust que el que ens ofereixen els esquifits polítics que ens envolten.

Diverses reaccions

«Malgrat el fracàs de la seua estratègia pel que fa al "compromís històric" i malgrat que aquests darrers mesos havia mantingut envers el Partit Socialista una actitud de duresa incomprensible, he de dir que la innovació històrica que realitzà al món comunista occidental, per l'enfrontament amb Moscou i per haver iniciat un diàleg seriós entre les cultures cristiana i marxista, l'acrediten com un dels grans dirigents polítics de l'esquerra europea en la segona meitat del nostre segle.»

(Maria Antonietta Macciocchi. PSI.)

«Enrico Berlinguer ha estat, és, un home lligat a la cultura del pensament marxista, creatiu i antidogmàtic italià que passa per Labriola, Gramsci, Togliatti i Longo. No seria possible comprendre la dimensió teòrico-política d'Enrico Berlinguer al marge de la trajectòria històrico-cultural del pensament marxista a Itàlia.»

(Antoni Gutiérrez Díaz. PSUC.)
«L'esclat d'emoció que ha seguit la mort d'Enrico Berlinguer és el resultat de tota la seua vida. Una mena de compromís històric s'ha establert espontàniament al voltant de la seua desaparició. Berlinguer s'havia fet respectar, fins i tot estimar, per aquelles persones que mai no l'haurien votat.»

(Gerard Dupuy.)

«Una mort injusta, una gran pèrdua per a la democràcia italiana.»

(Alberto Moravia. Escriptor.)
«Berlinguer ha fornit una gran contribució a l'emancipació democràtica de les masses comunistes. La mort del dirigent del partit comunista més fort d'Occident és una pèrdua que ens afecta a tots: companys de lluita, amics, enemics, adversaris històrics com nosaltres. És una pàgina que afecta tot el sistema polític nacional, i en substrau un punt de referència preciós, un punt d'equilibri.»

(De Mita, secretari general de la Democràcia Cristiana.)